

La llengua invisible

Per Joaquim Rovira

En tot procés de substitució lingüística dut a terme per un estat, hi ha unes fites clau i que són imprescindibles per a avançar en aquest lingüicidi planificat. Al final del túnel es troba el moment definitiu que fa que la llengua quedi en coma profund i que sigui en va qualsevol actuació, ja que la situació es torna irreversible encara que quedin parlants. És una mena de dia D esperat pels seus botxins i que fa que qualsevol acció de reanimació sigui ja només de cures paliatives. Tota promoció o tot projecte futur esdevé ineficaç, si bé sempre sol haver-hi amics de la llengua que amb energia i positivisme creuen en la salvació; quan es perd, la lluita és ja estèril. Evidentment, per a arribar en aquest *exitus letalis* hi ha hagut abans una feina molt feixuga. El procés de substitució arriba fins a la interrupció lingüística: la llengua es deixa de transmetre als fills. Tot té un inici i, com una taca d'oli, es va escampant; una guerra perduda, una imposició ferotge de la llengua forana, una immigració massiva, contaminant diferents àmbits, estaments socials o territoris concrets, acompanyat d'una prohibició de la llengua de la gent del país que, en un principi, no té gaire efecte, ja que els parlants de la llengua desconeixen la nova; llavors el procés iniciat dona pas a mesures més planificades que aconseguiran, a la llarga, la bilingüització de tota la població que parla la llengua que es vol eliminar.

És evident que, per a assolir l'objectiu, cal una tasca ingent i sostinguda en el temps, un picar pedra de valent amb prohibicions, persecucions, accions discriminants i estratègies sociològiques encaminades —després de dècades o segles— a aconseguir que milions de parlants acabin estigmatitzats i reduïts a pocs àmbits de la soci-

etat i isolats en el territori, invertint la situació lingüística inicial i fent que els mateixos parlants de la llengua en retrocés, de manera voluntària i per un procés psicosocial d'internalització de prejudicis, abandonin la llengua pròpia. Arribats a aquest punt, la recuperació és gairebé impossible i ja només resta creure en un miracle.

Com ja he esmentat, per increïble que sembli i a causa de l'enorme pressió social d'una majoria homogènia que té la llengua imposada i dominant com la d'ús normal, els mateixos parlants de la llengua minoritzada són els que, a vegades, poden arribar a generar tant autoodi que s'oposin a qualsevol procés de recuperació d'una llengua debilitada, perquè no hi veuen cap mena de futur. D'altres són incapaços de lluitar contra una realitat complicada de revertir per la man-

És evident que, per a assolir l'objectiu, cal una tasca ingent i sostinguda en el temps.

ca de força i de poder social dels parlants de la llengua minoritzada i, a més, no són del tot conscients de com s'ha arribat a aquesta situació. D'altres, simplement, sembla que no tenen cap inquietud idiomàtica i s'adapten a la realitat del moment; podríem dir que són un bon gruix de la població.

No estic pas dient que ens trobem en aquest punt, si més no de manera generalitzada i en tot el domini lingüístic del català; penso que encara disposem d'un cert marge. Tanmateix, quants catalanoparlants són conscients que no han de canviar de llengua quan parlen amb desconeguts o persones que se'ls dirigeixen en castellà i s'han de mantenir en català, però no ho aconsegueixen i no saben explicar el perquè d'aquesta incapacitat?

És un clar exemple de la invisibilitat que pot arri-

bar a adquirir l'estratègia psicosocial en la imposició de la llengua dominant en processos de substitució lingüística avançats.

Així, doncs, és important de saber que l'actitud que

D'altres, simplement,
sembla que no tenen cap
inquietud idiomàtica.

adquireixin els parlants de la llengua subordinada és clau per a intentar revertir la situació i evitar el trencament de la transmissió intergeneracional, a causa de la forta pressió social que han de suportar en aquesta última fase del procés. Cal remarcar que, si dic que és

clau, és perquè, al cap i a la fi, és una acció individual i voluntària; el parlant, aparentment, té l'última paraula —mai millor dit— per a abandonar la llengua o no.

Cal treballar en aquest sentit i bastir contraforts resistents en aquest últim esglao per tal de revertir l'estigma psicològic i evitar la substitució final de la llengua. Des del teixit associatiu de base i militant per la llengua, fins al sector privat, passant per les diferents administracions, es pot fer molta feina per intentar aturar el canvi, a través de les múltiples xarxes de col·laboració ciutadana de què disposem, creant sinèrgies i estratègies que revalorin d'una manera eficaç la llengua subordinada i evitant, entre tots, que entri en aquest atzucac del qual parlo, en què la llengua acaba folcloritzada o fossilitzada en el territori i en què, en la majoria de casos, no hi ha marxa enrere*. ✳

* Quan parlem de processos de substitució lingüística irreversibles, sempre cal recordar l'exemple del cas hebreu, que va passar de llengua morta a llengua viva i oficial. És clar que al darrere hi ha hagut la força d'un estat, en aquest cas el d'Israel, que ha treballat intensament, no per la substitució lingüística sinó per la rehabilitació i la normalització de la llengua del seu poble.